

EKONOMİK İDEOLOJİ VE JAPON ENDÜSTRİ POLİTİKASI

1931'DEN 1965'E KALKINMACILIK

BAI GAO

VakıfBank Kültür Yayınları: 0385
İktisat: 016

**EKONOMİK İDEOLOJİ VE JAPON
ENDÜSTRİ POLİTİKASI
1931'DEN 1965'E KALKINMACILIK
BAI GAO**

Özgün Adı
*Economic Ideology and Japanese
Industrial Policy*

Türkçesi
Bahar Hazal Öztürk

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü
M. Halit Çelikyön

Kitap Editörü
Emrah Yıldız

Sayfa Uygulama ve Kapak
Faruk Özcan

Son Okuma
**Hayrunnisa İstekli
Mustafa Sacid Öztürk**

VakıfBank Kültür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdizeni Caddesi
No: 7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr — info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2025
© Cambridge University Press, 1997

ISBN 978-625-5848-08-6

*Kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Telif
Hakları Ajansı aracılığıyla VakıfBank
Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım
amacıyla, kaynak göstermek şartıyla
yapılacak sınırlı alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir elektronik veya mekanik araçla
çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve
mali hakları saklıdır.*

*This translation of Economic Ideology and
Japanese Industrial Policy is published by
arrangement with Cambridge University
Press.*

Baskı
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere, Avcılar / İstanbul
Tel: 0 212 412 1700
www.mega.com.tr - info@mega.com.tr
Sertifika No: 44452

1. Baskı: Temmuz 2025

EKONOMİK
İDEOLOJİ
VE
JAPON ENDÜSTRİ
POLİTİKASI

1931'DEN 1965'E KALKINMACILIK

BAI GAO

TÜRKÇESİ

BAHAR HAZAL ÖZTÜRK

BAI GAO

Doktora derecesini 1994 yılında Princeton Üniversitesi'nden alan Bai Gao, Duke Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde çalışmalarına devam etmektedir. Endüstri politikalarında devletin etkin rolü üzerine yoğunlaşan çalışmalarında Japonya ve Çin'de devletin endüstri politikalarını nasıl oluşturduğuna odaklanmıştır. Gao'nun hâlihazırda devam eden araştırması Çin'in "Bir Kuşak Bir Yol" projesi ve Çin'de elektrikli araçlar ve yapay zekanın gelişimine yönelik endüstri politikalarına yoğunlaşmaktadır. Başlıca eserleri arasında *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy* (1997), *Japan's Economic Dilemma* (2001) anılabilir.

BAHAR HAZAL ÖZTÜRK

1994 yılında Ankara'da doğdu. 2016 yılında Bilkent Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun olduktan sonra yüksek lisansını Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü'nde, okuma kültürü üzerine yaptığı araştırmalarla tamamladı. Aynı üniversitede öğretim görevlisi olarak görev aldı. Akademik çalışmalarını Ankara Üniversitesi'nde, sanatın alımlanması ve üretim ilişkileri üzerine yaptığı araştırmalarla sürdürmektedir. Ekonomi ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimler alanında çeviriler yapmaya devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	11
Türkçe Baskı İçin Önsöz	17
Kısaltmalar	21
Japon Teamülü Hakkında Not	23
Latin Alfabesinde Farklı Yazılan Ünlü ve Ünsüzlerin Türkçe Okunuşları	24

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş	25
-------	----

İKİNCİ BÖLÜM

JAPON KALKINMACILIĞININ İDEOLOJİSİ

Sanayi Politikasının Paradigmaları	52
Güdümlü Ekonomi	55
İhracatın Teşvik Edilmesi	63
Yüksek Büyüme Ve Liberalizasyon	70
Sanayileşme Ekonomisi	77
Analiz Birimi Olarak Ulus Devlet	80
Üretime Yönelmek	85
Ekonomiye Stratejik Bakış	90
Rekabeti Düzenlemek	95
Kâr Prensibinin Reddi	101
Japon Kalkınmacılığının Düşünsel Temelleri	107
Alternatif Kalkınma Düşüncesi	113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜDÜMLÜ EKONOMİ

Olağanüstü Hâl Dönemi (Emergency Era)	123
Güdümlü Ekonomi Programı	127
Blok Ekonomi Sistemine Doğru	139
İrk Ayrımcılığının Kurbanı Olarak Büyük Bir Güç	143
Tenkō (Dönüşüm)	147
Devlet Reformu Hareketi	152
“Ekonomik İnsan” dan “Fonksiyonel İnsan” a	157
Güdümlü Ekonominin Fikrî Temelleri	160
1930’larda Japon Siyasetinde Beyin Takımları	166
Güdümlü Ekonominin Düşünsel Kaynakları	172
Ulusal Politika Ajansının Kurulmasına İlişkin Anlaşmazlıklar	176
“Yeni İktisadi Düzen” Üzerine Çekişmeler	180
Sonuç	186

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖNCELİKLİ ÜRETİM İLKESİ

Demokratik Reformlar ve Ekonomik Kriz	198
Öncelikli Üretim Programı	203
Politika Yapımında Ekonomistlerin Öne Çıkışı	211
Dünyada Yalnız Bir Millet	216
Öncelikli Üretim Düşüncesi	218
GHQ ve ESB	224
Gevşek Para Politikası	227
ESB’de Wada Hiroo Dönemi	233
Üretim mi, Ekonomik Eşitlik mi?	238
Sınıfsal Çıkarlar mı Ulusal Çıkarlar mı?	243
Ekonomik Büyüme vs Ekonomik İstikrar	247

Yabancı Sermaye mi Ulusal Bağımsızlık mı?	250
Ağır Kimya Endüstrisini Geliştirme Stratejisi	254
Güdümlü Ekonominin Sonu	257
Sonuç	258

BEŞİNCİ BÖLÜM

İHRACAT ODAKLI ENDÜSTRİLEŞME

Ekonomik Bağımsızlık İçin Baskılar	268
İhracatı Teşvik Etme Programı	271
Uluslararası Ticaret mi Ulusal Kalkınma mı?	285
Kore Savaşı: Fırsatlar ve Zorluklar	289
Kalkınmacılık Yol Ayrımında	292
Yoshida Doktrini	298
Yeniden Silahlanma Politikası	303
Schumpeter'in İnovasyon Teorisinin Yayılımı	307
Ekonominin İkili Yapısı ve İstihdam Sorunu	316
Verimlilik Hareketi Üzerine Bir Tartışma	319
İhtilaflı Çözüm	325
Sonuç	329

ALTINCI BÖLÜM

YÜKSEK BÜYÜME VE LİBERALLEŞME

Japon Savaş Sonrası Tarihinde Bir Dönüm Noktası	339
Yüksek Büyüme ve Liberalleşme Programı	343
Yüksek Ekonomik Büyümeye İlişkin Fikirler	350
Politika Yapımında Beyin Takımları	355
Birinci Sınıf Bir Ulus Olmak	360
“Siyasi Sezon”dan “İktisadi Sezon”a	363
Siyasi Eylem ve Bürokratik Kısıtlamalar	368

Yüksek Büyüme Karşısında İstikrarlı Büyüme	374
Devlet Borçlanması	378
Miike Anlaşmazlığı ve Sonrası	381
Liberalleşme İçin Baskı	385
Devlet-Özel Sektör Koordinasyonuna Karşı Bağımsız Entegrasyon	388
Belirlenmiş Sektörlerin Teşviki İçin Özel Tedbirler Kanunu Üzerinde	
Mücadele	396
Sonuç	402

YEDİNCİ BÖLÜM

İKTİSADİ MUHAKEMENİN KURUMSAL ÇERÇEVESİ

Dünya Sistemi, Milliyetçilik ve Japon Kalkınmacılığı	408
Kurumsallaşmış İnanışlar ve Uluslar Arası Öğrenme	414
Fikirler ve Çıkarlar	419
Çatışmalar ve Kalkınmacılığın Kurumsal Tutarlılığı	424

SONSÖZ

Tarihsel Perspektifte Japon Kalkınmacılığı	433
Kaynakça	445
Dizin	507

Aileme...

TEŞEKKÜR

Bu proje üzerinde çalıştığım altı yıl boyunca birçok insandan ilham, tavsiye ve destek aldım. Princeton Üniversitesi'nin doktora tez komitemdeki üyeleri Paul DiMaggio, Frank Dobbin, Marius Jansen ve Gilbert Rozman'a minnettarım. Her birisi sadece farklı alanlarda değil, bu yolculuğun farklı aşamalarında da bana çok yardımcı oldu. Tezim için bu konuyu seçtikten sonra Marius Jansen, konunun Japon çalışmaları alanındaki muhtemel önemini hemen fark etti. O andan itibaren bilgi birikimiyle beni teşvik etti ve manen destekledi. Gilbert Rozman, 1987'de Princeton'a girdiğimden beri bana çok destek oldu. Yurt dışında yaptığı zengin saha çalışması tecrübelerine dayanarak, Japonya'da bir plan üzerine çok fazla zaman harcamadan ilk elden materyal toplamaya odaklanmak konusundaki önerisi oldukça dikkate değerdi. Bu öneri sayesinde hem araştırma konuma daha fazla odaklandım hem de yaptığım gözlem çalışmalarıyla yeterli veri toplayabildim. Ayrıca Jansen ve Rozman, bu proje için gerekli finansmanı bulmamda da çok yardımcı oldular. Tezimin analitik çerçevesi üzerine çalışırken Frank Dobbin beni ekonomi sosyolojisi literatürüne yönlendirdi. Tavsiye ettiği okuma listeleri, sorunları çözmekte oldukça yardımcı oldu. Ayrıca analitik becerilerimi geliştirmem için de oldukça çaba gösterdi. Paul DiMaggio, tezimin kritik aşamasındayken Princeton'a geldiği günden itibaren bazı kavramları anlamama yardım etmekle birlikte engin disiplinler arası tecrübelerine dayanarak önemli yorumlarda bulundu ve ay-

rica tezimi ileride nasıl yayımlayabileceğimle ilgili tavsiyeler de verdi. Rozman ve DiMaggio tez üzerine oldukça ayrıntılı editorial yorumlar yaptılar. 1992 sonbaharında Princeton'da katıldığım Sheldon Garon'un dersiyle de modern Japon tarihi hakkında oldukça fazla bilgi edinme fırsatı buldum. Andrew Gordon, Chalmers Johnson, Meg McKean, John Meyer, Kenneth Pyle, Richard Samuels, Kozo Yamamura ve Viviana Zelizer bu çalışmanın farklı versiyonlarından bölümleri okuyup aynı zamanda bu tez için yaptığım araştırmayla yazdığım makaleleri gözden geçirdiler. Ayrıca ikisi Cambridge University Press'ten ve diğer ikisi Cornell University Press'ten olan dört anonim hakeme de faydalı yorumları için teşekkür etmek istiyorum.

Özellikle yabancı bir ülkede, o ülkedeki bilim adamlarından ve arkadaşlarınızdan yardım almadan saha çalışması yapmak çok zordur. Tokyo Keizai Üniversitesi'nden Takemae Eiji'ye ve Tokyo Üniversitesi'nden Harada Sumitaka'ya, Japonya'daki danışmanlarım olarak tezimin saha çalışması sırasında verdikleri destek için teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca Yokohama Ulusal Üniversitesi'nden Amakawa Akira'ya ve Hitotsubashi Üniversitesi'nden Nakamura Masanori'ye, Japon anti-tekel politikası üzerine hazırladığım projenin ilk taslaklarını gözden geçirirken verdikleri destek için teşekkür ederim. Tokyo Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yokohama Ulusal Üniversitesi Uluslararası İşletme ve Hukuk Fakültesi ile Hitotsubashi Üniversitesi İktisat Fakültesine, beni misafir araştırmacı olarak ağırladıkları, kütüphanelere erişim ve araştırma imkanları sundukları için minnettarım. Japonya Vakfı'ndan Mitsuda Akimasa, Maliye Bakanlığı'ndan Sakai Ken, Sankei Shinbun Washington Bürosu'ndan Yuasa Hiroshi ve Tokyo Keizai Üniversitesi'nden Hua Dongming, benim için Japon bilim adamları ve ekonomi bürokratlarıyla birçok toplantı ayarladılar. Ekonomik Planlama

Ajansı'ndan Yoshikawa Jun ve Oshio Takashi, ekonomi bürokrasisiyle ilgili verileri temin ettiler. Okita Saburo, bu çalışmadaki araştırma konularımdan birisi için hem görüşmeye zaman ayırıp hem de başka kurumlardan veri toplamama ve bu alanda çalışmalar yürüten diğer akademisyenlerle tanışmama yardımcı oldu. Tokyo Üniversitesi'nden Hara Akira, Ide Yoshinori, Okazaki Tetsuji ve Tachi Ryiiichiro; Japonya Ekonomik Araştırma Merkezi'nden Kanamori Hisao; Yokohama Ulusal Üniversitesi'nden Amakawa Akira, Kisugi Shin ve Miyazaki Yoshikazu ve Tokyo Keizai Üniversitesi'nden Tomizuka Fumitaro, benimle görüşüp, Japon siyaseti ve ekonomisi hakkında bakış açımı oldukça zenginleştiren birçok fikir verdiler. Daha önce Showa Araştırma Derneği'nde çalışan Sakai Saburo, örgütün faaliyetleri ve bazı aydınların bu faaliyetlerde oynadıkları rol hakkında önemli bilgiler verdi. Japonya Sanayi Bankası'ndan Abe Kyoko, benim için Shimomura Osamu ile ilgili bilgileri topladı. Ayrıca Japon ekonomi yönetiminde kritik görevlerde bulunmuş olan Ito Yoshizo ile bir yıl boyunca yaptığımız haftalık görüşmelerden Japon siyaseti ve ekonomisi hakkında birçok fikir edindim. Bu çalışmanın son hâli üzerinde çalışırken, çağdaş Japon iktisadi sisteminin kökeni hakkındaki tartışmanın en önemli isimlerinden biri olan Nakamura Masanori ile sık sık yaptığımız görüşmelerden fazlasıyla yararlandım. Tabii ki bu kişilerin hiçbirinin kitapta ortaya koyduğum görüşlerden sorumlu olmadığını söylemeye gerek yok.

Bu çalışmanın farklı bölümleri, Japon Savaş Sonrası İşgal Tarihi Derneği'nin toplantısında, Sosyal Bilimler Tarihi Derneği'nin 1995 senesinde Şikago'daki yıllık toplantısında, Amerikan Sosyoloji Derneği'nin 1995 senesinde Vaşington'daki yıllık toplantısında, Uluslararası Hukuk ve İşletme Okulu'nda, Yokohama Ulusal Üniversitesi'nde, Tokyo Keizai Üniversitesi'nde, Yokohama Savaş Sonrası İşgal Tarihi Araştırma Derneği'nde, Duke Üni-

versitesi Uluslararası Çalışmalar Merkezi'nde, Kyoto'da Japon çalışmalarını üzerine uluslararası konferansında, Amerikan Sosyoloji Derneği'nin 1994 senesinde Los Angeles'taki yıllık toplantısında, Çinli Siyaset Bilimi ve Uluslararası Çalışmalar Akademisyenleri'nin 1994 senesinde Hawaii Doğu-Batı Merkezi'ndeki yıllık konferansında, Amerikan Asya Çalışmaları Derneği'nin 1994 senesinde Boston'daki yıllık toplantısında, Princeton Üniversitesi Bölgesel Çalışmalar Konseyi'nde, Japonya'da Uluslararası Doğu Bilimleri Konferansı'nın 1991'deki yıllık konferansında ve Woodrow Wilson Derneği'nde sunulmuştur. Bütün bu saydığım mecralardaki dinleyicilere de yorumları için teşekkür etmek istiyorum.

Bu proje, 1987 ve 1990 yılları arasında Princeton Üniversitesi Enstitüsü'nden üç yıllık bir üniversite bursu, Temmuz 1990 ile Ağustos 1991 arasında Japonya Vakfı'ndan bir tez bursu ve 1991 ile 1993 yılları arasında Princeton Üniversitesi Woodrow Wilson Derneği'nden iki yıllık bir burs ile finansal olarak desteklenmiştir. 1989 yılının sonlarında bir aylık pilot bir araştırma için Japonya'ya yapılan gezi, Princeton Üniversitesi'ndeki Uluslararası Çalışmalar Merkezi ve Bölgesel Çalışmalar Konseyi tarafından desteklenmiştir. Bunların dışında Duke Üniversitesi'nde bulunan Asya/Pasifik Çalışmaları Enstitüsü ile Sanat ve Bilim Konseyi'nden alınan iki küçük araştırma hibesi sayesinde, metnin son hâlinin düzenlenmesi sırasındaki çalışma maliyetinin bir kısmı karşılanmıştır. Son olarak, Duke Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ndeki meslektaşlarıma, özellikle ilk yılımda yeni bir öğretim üyesi olarak ders verme yükümü azaltan ve bana çalışmamı tamamlamak için zaman kazandıran Bölüm Başkanı Kenneth Land'e teşekkür etmek istiyorum.

Cambridge University Yayınevi Sosyal Bilimler Editörü Elizabeth Neal'a bu çalışmada bana gösterdiği desteği ve güveni için minnettarım. Editörüm Helen Greenberg, fikirlerimi daha

iyi ifade etmem yönünde yapıcı eleştiriler sundu. Son olarak Yapım Editörü Louise Calabro yayın sürecini oldukça kolaylaştırdı. Raphael Allen ve Danna Zeller, bu çalışmada ilk iki bölümün bir doktora tezi hâline gelmesinde, ilk taslaklar üzerinde editoryal olarak yardım ettiler. Dostlukları Princeton'daki hayatıma sıcak bir hatıra katıyor.

Makalemden bazı bölümleri uyarlayıp çoğaltmam için izin veren Japon Araştırmaları Derneği'ne minnettarım. "Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy", *Journal of Japanese Studies*, vol. 20, No. 1 (Kış 1994), s. 115-53.

Son olarak, eşim Hongqiu Yang'a teşekkür etmek istiyorum. Bir sosyolog olarak isabetli yorumlarıyla her zaman çalışmalarımın ilk okuyucusu oldu. Diğer her şeyden fazla akademik kariyerime verdiği manevi destekle bu çalışmayı yaparken karşılaştığım bütün zorlukların üstesinden gelmemi sağlayan en büyük güçlerden biri oldu. Her şeyin ötesinde bu tez Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'da birlikte geçirdiğimiz mutlu yılların bir ürünüdür. Oğlum Michael, kimin önce geleceği konusunda bu çalışmanın son hâliyle yarışmış ve sonunda kazanmıştı: Metnin son hâli o bir aylıkken tamamlandı.